॥५१॥ कालात्मकाः कालस्येव आत्मास्वभावोयेषांते कालानुसारिणइत्यर्थः॥५२॥ ५३॥ ५४॥ ५५॥ भावाभावौऐश्वर्यानैश्वर्ये ॥५६॥ ५७॥ ५८॥ ५९॥ ६०॥ ६१॥ ६२॥ आर्त्विज्यमित्यौडुलोमिरितिन्यायेन आत्मनेचयजमानायचयंकामयतेतमागायतीतिश्रुतेश्चात्मवदृत्विजोपिफलांशभाक्त्वमतोमृत्युसर्पौवधस्यकारणंसंतौन अकारणं भवतइत्याह मृत्युरिति ॥६३॥ ६४॥ आवांदोषेणद्वेषादिनायुक्तौत्वयानमंतव्यौकिंतुविवशौ अतः घ्नतोरप्यावयोर्गजमहामात्रयोरिवनकिल्बिषमस्तीत्याहुः विव

यथावायुर्जलधरान्विकर्षतिततस्ततः॥ ततद्वज्जलदवत्सर्पकालस्याहंवशानुगः॥५१॥ सात्विकाराजसाश्चैवतामसायेचकेचन॥ भावाः कालात्मकाःसर्वे प्रवर्तंतेहजंतुषु॥५२॥ जंगमाःस्थावराश्चैवदिविवायदिवाभुवि॥ सर्वेकालात्मकाःसर्पकालात्मकमिदंजगत्॥५३ प्रवृत्तयश्चलोकेस्मिंस्तथैवचनिवृत्तयः॥ तासांविकृतयोयाश्चसर्वंकालात्मकंस्मृतं॥५४॥ आदित्यश्चंद्रमाविष्णुरापोवायुःशतक्रतुः अग्निःखंपृथिवीमित्रःपर्जन्योवसवोदितिः॥५५॥ सरितःसागराश्चैवभावाभावौचपन्नग॥ सर्वेकालेनसृज्यंतेह्रियंतेचपुनःपुनः ५६ एवंज्ञात्वाकथंमांत्वंसदोषंसर्पमन्यसे॥ अथचैवंगतेदोषेमयित्वमपिदोषवान्॥५७॥ ॥सर्पउवाच॥ ॥निर्दोषंदोषवंतंवानत्वांमृत्योब्रवीम्यहं॥ त्वयाहंचोदितइतिब्रवीम्येतावदेवतु॥५८॥ यदिकालेतुदोषोस्तियदितत्रापिनेष्यते॥ दोषोनैवपरीक्ष्योमेनह्यत्राधिकृतावयं॥५९॥ निर्मोक्षस्त्वस्यदोषस्यमयाकार्योयथातथा॥ मृत्योरपिनदोषस्यादितिमेत्रप्रजोजनं॥६०॥ ॥भीष्मउवाच॥ ॥ सर्पोथार्जुनकंप्राहश्रुतंतेमृत्युभाषितं॥ नानागसंमांपाशेनसंतापयितुमर्हसि॥६१॥ ॥लुब्धकउवाच॥ ॥मृत्योःश्रुतंमेवचनंतवचैवभुजंगम॥ नैवतावददोषत्वंभवतित्वयिपन्नग॥६२॥ मृत्युस्त्वंचैवहेतुर्हिबालस्यास्यविनाशने॥ उभयंकारणंमन्येनकारणमकारणं॥६३॥ धिङ्मृत्युंचदुरात्मानंक्रूरंदुःखकरंसतां॥ त्वांचैवाहंवधिष्यामिपापंपापस्यकारणं॥६४॥ ॥मृत्युरुवाच॥ ॥ विवशौकालवशगावावांनिर्दिष्टकारिणौ॥ नावांदोषेणगंतव्यौयदिसम्यक्प्रपश्यसि॥६५॥ ॥लुब्धकउवाच॥ ॥युवामुभौकालवशौयदिमेमृत्युपन्नगौ॥ हर्षक्रोधौयथास्यातामेतदिच्छामिवेदितुं॥६६॥ ॥मृत्युरुवाच याकाचिदेवचेष्टास्यात्सर्वाकालप्रचोदिता॥ पूर्वमेवैतदुक्तंहिमयालुब्धककालतः॥६७॥

शाविति ऋत्विजोपिफलरागिणएवफलमस्तिनविरक्तस्येतिभावः॥६५॥ युवामिति॥ भोमृत्युपन्नगौयदियुवांकालवशौतर्हिमेममतटस्थस्यपरोपकर्तरिहर्षः अपकर्त्रोश्चयुवयोरुपरिद्वेषोवायथास्यातांतथाब्रूतं एतदहंवेदितुमिच्छामीत्यध्याहारपूर्वकंयोज्यं एवंसर्वस्यपरवशत्वेउपकर्त्रपकर्त्रोःस्तुतिनिंदेनस्यातामितिभावः॥६६॥ परमार्थतःपरिहारमाह येति ईश्वराधीनोजनःसदसद्वाकुर्वाणोनस्तुत्योनवानिंद्यइतिभावः॥६७॥ ॥ ॥